

« unguentis optimis, quæ membris suis indigen-
« tibus cuperet exhiberi. » Instruebat, inquam,
Dominus quibus impendendum erat obsequium a
fidelibus, nimirum membris vivis, egenis, pauper-
tate pressis. In horum usus quidquid impendatur
gratissimum accidet Redemptori Christo. Hoc Jesu
bono cordi erat, ut pauperum curam haberet : ob
hoc gloriam resurrectionis anticipat, ut doceat
pauperibus servari substantiam et illis impendi
servitia.

b. — *Nolite expavescere, etc.* Hæc festina Angeli
adhortatio immodicum harum mulierum, in cordi-
bus earum latentem timorem revelat. Heu debilis
semper timor qui strenui nil unquam vel meditatur
vel concipit, aut exequitur! Inde timoris plenæ
voces : *Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monu-
menti?* Et ideo omnem explosionem, quam conso-
lationem promerentur. Quæ igitur sic timore rigent,
nihilominus visione Angelica dignæ censentur ut
nuntiis celestibus recreantur. O dignatio divinæ
bonitatis singularis! Quem mihi strenuum belli
ducem dabis qui timidum militem dulci alloquio
solabitur? Excitat celestis genius timidus has mu-
lieres, verum non vano timore, sed divino gravidas,
quo stimulantur, nec militum venient insolentias,
nec itineris quærantur molestias, et hinc divina
solatia, angelicas visiones et resurrectionis gaudia
merentur. Dei enim timor animabus timentibus
similes consolationes et gaudia confert. *Timor
Domini delectabit cor, et dabit latitudinem, et gaudium
et longitudinem dierum,* dicit Ecclesiasticus, I, 12.
S. Chrysostomus, *Hom. xvi ad Heb.*, ait : « Adsit
« timor Dei et nihil erit molestum, sive dixerit
« paupertatem, sive morbum, sive captivitatem,
« sive servitutem, sive quidvis aliud molestum;
« sed et ipsa nobis opem afferent ad contraria. »
Probat deinde quod Dei timore fulciti in ipsis
etiam tribulationibus quietem et gaudium experturi
simus : « Scilicet paupertas divitibus honestior, mor-
« bus sanitati firmior, captivitas denique et servitus
« libertate gloriosior, ac potior erit. »

c. — *Jesum quæritis Nazarenum crucifixum, etc.*
Veniebant hæ sanctæ mulieres eo fine ad sepul-
chrum, ut ungerent Jesum, quas ipse Angelus præ-
venit et jam resurrexisse Dominum propalat, in
ipso sepulchro residens. Quid queso Angelis cum
mortuorum sepulchris? Et quid tam sollicitæ Ange-
lus satagit, ut mulierum unctionem antevertat? Ne
putelet Christi corpus unguentorum beneficio, a
vermibus et putredine exemplum, sicque aliqua
suspicio enasci posset quasi aliquo peccato subdi-
tum fuisset sacratissimum Christi corpus. Unde alie
profecto dixit Titus Bostrensis de natura humana :
Quamquam illa in prævaricationis peccato foeteret,
quamquam in idololatriæ peccato putruisset, quan-
quam ei demones instar vermium dominarentur,
etc. Scilicet peccator Deo mortuus est et vivum

cadaver; sicut enim cadaver mortuum foetet, ita et
peccatum. Cum ergo Domini sepulchrum dicatur
fore gloriosum, Angelorum munus erat, incorrup-
tionem Domini cadaveris a vermium putredine,
asserere et publicare. Ergo Angelus antevertat mu-
liere ungenti studium, sedeat super monumentum,
descendat ut a Domini corpore corruptionis suspi-
cionem, aut opinionem peccati excutiat.

d. — Ad quid Angelus in hac triumphi gloria,
nomen prædicat, crucem dicit, passionem loquitur?
« Numquid, » inquit D. Cyrillus Hierosolymitanus,
« non potuisti dicere, o Angele : Scio quem quæritis
« meum Dominum? » Poterat sane id dicere; ad
quid addere *crucifixum*? Ratio est ut sumptuosius
cumulet resurrectionis gaudia et nos discamus,
quod quisquis ad Paradisum vult ingredi, prius per
ærumnarum ensem transire debet. S. Bernardinus
ait : « Nullus polest intrare in regnum, nisi transeat
« per flammæum gladium, atque versatilem, qui
« positus est ad custodiam ligni vite; sed hoc
« nullus potest facere nisi per patientiam in tribu-
« latione. » Gladius enim flammeus, atque versa-
tilis tribulatio est affligens animam et corpus; et
ideo dicit Apostolus, *Act.*, xiv, 24 : *Per multas tri-
bulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Primus
qui Paradisum hactenus a die sue creationis clau-
sum ingressus fuit, est Verbum Dei incarnatum,
Jesum Christum Filius Dei. Quis autem primus fuit
qui in ejus societate illic pariter penetrauit? Latro
aliquis et infamis sicarius qui dictum est : *Hodie
mecum eris in Paradiso.* At vero quibus meritis ad
summam hanc felicitatem ei perungere licuit? Non
ob alia merita quam quia passus est simul cum
Redemptore, eique intime compassus fuit. De aliis
vero electis, quos æterna beatitudine indubitanter
frui, fides ipsa nos docet, quot eorum cruciatus, aut
adversitates ab ipsis patienter toleratas in vitis et
actis eorum non legimus? *Omnes sancti quanto
passi sunt tormenta?*

e. — *Eccce locus ubi posuerunt eum.* Festinus
Angelus inter resurrectionis gaudia, inter splendi-
das glorias, invitat fœminas ad sepulchrum viden-
dum : nulla enim infirmitas mortem expavescit,
ubi inde resurrectionis splendore meditetur. Cur
enim timeat mori, qui a morte vivit? Cur expaveat
sepulchrum, qui ex illo pulchrior renascitur? Sane
sol ubi nocturnis tenebris appropinquat, repigres-
ceret, cursum tardaret nisi in tenebris secretæ se
habere quod vivat. At dum futuram vitam et tene-
bris auspicatur, intrepidus nulla facta mora, noctis
sepulchrum amat intrare. Sic de sole altero et
præstantiori et diviniore loquitur S. Paulus ad
Hebræos, xii, 2 : *Proposito sibi gaudio, sustinuit
crucem, confusionem contemptu.* Etenim ubi mortem
resurrectionis gloria solvendam novit, non distulit
diem mortis, non repugnavit mori, sed intrepidus ad
mortem evolavit. Sic quia mors electis ad æternam,

beatamque vitam patefacit introitum, ideo cum
gaudio moriuntur, quorum licet corpus putrescat,
postea nihilominus revestitur in resurrectione.

f. — Non utique valde mirandum est, quod inter
resurrectionis glorias, horrorem sepulchri Angelus
inducat : *Eccce locus ubi posuerunt eum.* Sapienter id
quidem Angelus, volebat enim spem beatæ resur-
rectionis mentibus ingerere mulierum, ad quam
concupiendum multum valet cogitatio mortis, quæ
etiam summe fructuosum reddit paschale Sacra-
mentum, sacram scilicet Eucharistiam quam sumere
quotidie interest quasi foret ultima.

g. — Nota Angeli prudentiam; inter resurrec-
tionis glorias ad sepulchrum mulieres adducit, ut
recordentur et intelligant suam terrenam originem
et humilitatem ediscant. Qui vult enim vere esse
humilis, memor sit vilitatis suæ originis. S. Chry-
sostomus, *Hom. xii in Gen.*, ait : « Formavit Deus
« hominem, pulverem accipiens de terra. Hinc si
« attendere volumus, non parva nobis humilitatis
« offertur doctrina; nam cum cogitaverimus unde
« constitutionis suæ initium natura nostra susce-
« perit, etiam si sexcentis supercilia surrigamus, ea
« reprimeamus et humiliabimur. » S. Laurentius
ait : « Recogita, o homo, ut humilicris, originem
« tuam. Intellige unde venis et erubescere; adverte
« ex quo conciperis et humiliare; nam in putredine
« conciperis, in sordibus generaris, in lateribus
« confoveris et in doloribus parturiris. Formatus
« es nempe, o homo, de pulvere, de luto, de cinere
« quodque vilis est, de spurcissimo et foetissimo
« sanguine, in pruritu carnis, in fervore libidinis,
« in fœtore luxuriæ et quod deterius est, in labe
« peccati, in obligatione delicti. »

VERSUS 7.

*Sed ite, dicite discipulis ejus et Petro quia præcedit
eos in Galilæam; ibi eum videbitis, sicut dixit
vobis.*

Additio.

a. — *Sed ite, dicite discipulis ejus, etc.* Mira prorsus
divinæ misericordiæ significatio, dum illi prius
resurrectionis suæ gloriam mandat nuntiare, qui
gravius deliquerat, peccato nempe, de quo Chrysos-
tomus dicit quod non habuerit æquale. Sed sciendum
est Petrum jam penituisse, vera et non ficta
penitentia. Tanto autem apud supremam sacro-
sanctæ Trinitatis Majestatem in pretio atque valore
habetur cor veraciter penitens, ut vel ad unius
contritionis actus comparationem, omnes flocci æstimet
terre thesaurus : *Si dederit homo omnem substantiam
domus suæ, pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.*
Contritio ferventissimus charitatis et amoris est actus.
Faciât anima quidquid poterit et noverit, in
debitorum suorum satisfactionem; instituat, multi-
plicet jejunia, elemosynas, peregrinationes, exta-
ses, animarum conversiones, opera omnia miseri-
cordiæ : *Quasi nihil despiciet, in comparatione vel
unius contritionis actus.* Sicuti minimus gratiæ
sanctificantis gradus abunde sufficit ad integram
etiam abolendam peccatorum infinitatem; ita et
solus vere contritionis gradus, vel unicus, sufficiens
est ad eundem præstandum effectum. Audite S.
Gregorium, *Hom. xxxiii* : « Tanto amplius peccati
« rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno
« charitatis igne concremat. »

DOMINICA IN ALBIS

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XX, VERS. 19

19. Cum esset sero die illo una sabbatorum, et fores essent clausæ, ubi erant discipuli
congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, et stetit in medio, et dixit eis : Pax vobis.

20. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21. Dixit ergo eis iterum : Pax vobis; sicut misit me Pater, et ego mitto vos.

22. Hæc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis : Accipite Spiritum Sanctum.

23. Quorum meritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.

24. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Dydimus, non erat cum eis, quando
venit Jesus.

25. Dixerunt ergo ei alii discipuli : Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis : Nisi videro
in manibus ejus fixuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam
manum meam in latus ejus, non credam.

26. Et post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, et Thomas cum eis; venit Jesus
januis clausis, et stetit in medio, et dixit : Pax vobis.

27. Deinde dixit Thomæ: Infer digitum tuum huc, et vide manus meas; et affer manum tuam, et mitte in latus meum, et noli esse incredulus, sed fidelis.

28. Respondit Thomas, et dixit ei: Dominus meus et Deus meus.

29. Dixit ei Jesus: Quia vidisti me, Thoma, credidisti, beati qui non viderunt et crediderunt.

30. Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

31. Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.

Versus 49.

Cum esset sero die illo una sabbatorum, et fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis.

Cum esset sero die illo.

1. — « Hoc ipso in die Resurrectionis, » inquit Glossa, « factum est, in quo quinquies Jesus apparuit. Primo Mariæ Magdalene. Secundo eidem currenti cum aliis montare discipulis. Tertio Petro. Quarto Cleophae et socio ejus. Quinto discipulis, januis clausis. Iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde. » Etenim tametsi ad vesperam usque tardaverit, ipsos tamen utpote afflictos consolari non distulit, et quidem licet aliis citius apparuerit, suis tamen discipulis non nisi circa noctem, videndum se præbuit, expectans nimirum, ut S. Thomas notat, donec simul uniti et congregati essent, Psal. cxxxii, 1: *Quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum. Ubi erant discipuli congregati.*

2. — Porro discipuli prouti ex reprehensione, qua illos, priusquam in coelos ascenderet, corripuit, facile colligitur, increduli fuerunt, fidem resurrectioni ejus adhibere nolentes, Marc., xvi, 14: *Exprobravit incredulitatem eorum, quia hi, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt*; ac proinde benignissimus Salvator noster prudenter ad vesperam usque eis apparere distulit, ut ipsos, qui mysterio huic novo, nec unquam hactenus viso, ac proinde ad credendum alii, eadem die factas, perque veridicas et fide dignas eorumdem relationes, magis magisque ad credendum diserneret, vel etiam, ut eodem tempore meritum ipsorum, qui ad divinam ejus præsentiam suspirabant, auctius majusque redderet; siquidem: *Spes quæ differtur, affligit animam.* Albertus Magnus ait: « Cum sero esset, quia » in mundi vespera et quando dies mundi in sera erat, passus fuit Christus. »

3. — Potest igitur per vesperam quoque, ultimum mundi sæculum intelligi; unde in parabola vineæ, Matth., xx, 8, dicitur: *Cum sero autem esset, dixit Dominus procuratori vineæ: Voca operarios et*

redde illis mercedem; siquidem Christus in fine mundi venturus est, ut iis, qui in vinea ipsius laborando, sudaverint, æternam largiatur retributionem, ipsorum corpora post resurrectionem gloria vestiendi.

4. — Chrysologus, *Serm. lxxxiv*, in sensu spirituali ita scribit: « Sero erat, plus merore quam tempore: sero est meroris et tristitiæ nubilum » mentibus obscuratis; » etenim juxta mensuram desolationum et mortificationum, quas electi pro Christo sustinent, divinæ quoque consolationes ejus in ipsis superabundant, Psal. xciii, 19: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.*

5. — Videtur hic adimpletum fuisse illud Abacuc, n, 3, oraculum: *Quia adhuc visus procel et apparebit in finem*; siquidem aliis et præcipue discipulis in Emmaus absentibus procel apparuit; unde Collegio Apostolico tunc pavido et perplexo dici poterat: *Si moram fecerit, aspexit illum, qui veniens venit et non tardabit*; tandem enim, licet sero valde, apparebit; quando enim de consolatione præsentiae ipsius recipienda diffidere omnino videbantur, jamque dies in vesperum, imo in noctem inclinasset, omnesque præ nimio metu in cenaculo illo reclusi latebant, tunc vel maxime illos apparitione sua, tantopere ab eis desiderata, dignatus est, ut per hoc nobis ostenderet, quod Deus tunc nobis per gratias suas propinquior adsit, quando nos illum a nobis remotissime abesse credimus, omnemque spem nostram deposuimus, Psal. cxvii, 13: *Impulsus eversus sum, ut caderem et Dominus suscepit me; fortitudo mea Dominus.* Sic auxilium suum tribus pueris illis prestare distulit, donec jam fornacis ardentis flammam ingressi fuissent; Daniele veluti famelicorum leonum prædam, pluribus diebus remanere permisit; Abrahamum per lotum iter, quo ad montem Moria se recipiebat, consensum voluntatis suæ esse noluit, nimirum arietem loco Isaac immolandum esse, sed id ei significare distulit, donec jam ad impingendum cervici filii sui ense extendisset brachium; innocentem quoque Susannam liberare distulit, donec ad eam lapidandam populus, eam circumstans, sustulisset lapides et tunc pridem consolationem ei submisit; similiter urbi Samariæ de annonâ prospexit, quando

in ea areta obsidione cincta, matres ex diuturnæ famis impulsu suos non horrescebant manducare filios et quando octoginta argenteis asini caput vendebatur, adeoque spes illorum ex serico tenuique filo suspensa esse videbatur.

6. — Quod si queras, quomobrem Salvator noster mulieribus mane, Apostolis autem vespere apparere voluerit? Responderi potest, ideo id factum esse, quia mulieres generoso pectore Christum tum in passione, tum post illam ad sepulcrum usque secuta fuerunt, sequæ viriles et intrepidas exhibuerunt; Apostoli vero non item, utpote qui omnes relicto eo fugerant.

Et fores essent clausæ.

7. — Theophylactus, in *Cat.*, rationem reddit, cur Christus in cenaculum istud per portas clausas, glorioso corpore suo eas penetrando, ingredi voluerit; dicit enim: « Ostii vero clausis ingressus est, » ut ostendat, quia eodem modo resurrexit, adjacent lapide super monumentum. » Scire etenim Apostolos voluit quod sacrosancta et gloriosa ejus humanitas, inter alias dotes subtilitatem habuerit, qua quodvis quantumvis solidum, corpus penetrare poterat. S. Hieronymus quoque ad Pammachium hac de re ita scribit: « Die mihi acutissime disputator, quid est majus tantam terræ magnitudinem appendere super nihilum et super aquarum incerta librare, an Deum transire per clausam portam et creaturam cedere Creatori? Quod majus est, tribus; quod minus est, columnariis. » S. Augustinus Nativitatis ejus exemplum in medium adducit, in qua salva claustrum virginis materni integritate egressus fuit: « Moli quidem corporis, » tibi divinitas erat, ostia clausa non obstituerunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inviolata permansit. »

8. — Quoad sensus morales huic præcipue temporis opportuno, sciendum est, quod ad hoc, ut non disperdamus, quod sacrosanctis hisce præteritis diebus lucrati fuimus, vel maxime necessum sit, ut fores animæ nostræ clausas teneamus, id est, sensus nostros custodiamus et sollicitè referemus. Deo quidem cor nostrum apertum esse debet, qui dicit, *Cant.*, v, 2: *Aperi mihi soror mea Sponsa; cuius autem alteri affectui clausum esse convenit.* Unde S. Thomas ait: « Mystice autem per hoc datur intelligi, quod Christus nobis appareret, » quando fores, id est, sensus exteriores sunt clausi in oratione. *Matth.*, vi, 6: *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum et clauso ostio ora.* » S. Bonaventura quoque ait: « Tunc appareat, quando fores sunt clausæ, id est, sensuales affectiones sub regulari disciplina cohibita. » Denique S. Gregorius ita scribit. « Clausas januas habent, qui contra humani lapsus negligentiam, officia corporis sub foris custodia stricta retinent;

» intus etiam sunt, qui in interna dilectione supernæ vitæ requiescunt; quibus profecto resurgens Dominus appareret, quia ejus gloriam tanto clarius aspiciunt, quanto per mundi contemptum passionis ejus mysterium strictius sequuntur. Hi etiam repleti Spiritu Sancto quasi in domo possunt, » quia illi percipiunt abundantem gratiarum ejus dona, qui ad ea percipienda, sese, visibilia continentem paraverunt. »

9. — S. Bonaventura, *Serm.*, in *hoc Dom.*, ad eam se historiam reflectit, quæ lib. IV Regum, cap. xiv, describitur, ubi Eliseus pauperatæ mulieris illius miraculose prospexit, multiplicando in vasis ejus oleum. Etenim per hunc liquorem, gratia Spiritus Sancti intelligitur, qui hodie Apostolis datus fuit, hic enim sanctissimus Spiritus spiritualis unctio communi nomine ab Ecclesia appellatur. « Oleum » est gratia Spiritus Sancti. *Psal.*, xlv, 8: *Unxit te Deus oleo lætitiæ*; » per mutuata autem a vicinis vasa, sanctorum hominum intelligenda sunt bona exempla, eorum præcipue, qui hic in terris nobis vicini sunt et nobiscum vivunt: « Sed vasa » in nobis vacua sunt, si exempla illa sanctorum per gratiam Spiritus Sancti non imitatur; ostia » sunt nostri sensus, visus, gustus, auditus, tactus, olfactus, et os tuum est ostium; hæc fores, nisi ab illicitis cogitationibus clausæ fuerint, oleum gratiæ in domum mentis tuæ in vasis non multiplicatur. » Ubi etiam illud S. Anselmi monitum adducit, dicentis: « Intra in cubiculum mentis tuæ et clande super te ostium contra omnia, præter Dominum et que juvant ad querendum illum. »

10. — Albertus Magnus, in *Joan.*, ad orationis recollectionem alludens, verba illa hoc sensu exponit: « Ut tempore devotionis ac orationis, tumultus » spiritum non inquietaret orantium. Secunda » causa, ut strepitum vanitatum in sensibus a contemplatione veritatis non avertatur animus. *Isa.*, xxvi, 20: *Vade populus meus, intra in cubicula tua,* » etc.

Ubi erant discipuli congregati.

11. — Idem Albertus hic ait: « Semper enim » adest Deus congregationi sanctorum. *Ps.*, cx, 1: « Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, in concilio » iustorum et congregatione. » Discipuli recepturi erant Spiritum Sanctum, ac proinde conveniens erat, ut omnes simul uniti et conjuncti essent; sicut patet in die Pentecostes, quando donorum et gratiarum ejusdem plenitudinem recepturi erant, *Act. Ap.*, xxi: *Erant omnes pariter in eodem loco*; ubi Glossa ait: « In una domo sedentibus infunditur Spiritus, ut Ecclesie unitas commendetur. » S. Bernardinus Senensis, *Serm.*, de *vi donis Spirit. S.*, ad idem Apostolicum collegium in eodem cenaculo in die Pentecostes congregatum alludens, ita scribit: « Scimus quod concordia ad proximum seu

« fratrum collegium, cum vacatione attentè orationis ad Deum, integra dispositio sunt ad Spiritus Sancti cumulatam donum. »

Propter metum Judæorum.

12. — Ecclesiastes, iv, 9, dicit: *Melius est ergo duo esse simul quam unum; habent enim emolumentum societatis suæ; si unus ceciderit, ab altero fulciatur.* Porro timor ille, quo a Judæis percellabantur, effectus fuit hujus unionis, quæ illis tantæ utilitatis exstitit, cum tamen e contra Thomas eo quod ab aliis se sequestraverit, graviter lapsus fuerit: *Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se.*

13. — Satis verisimile, quod metus Judæorum ipsos ferventem Dei timorem concipere fecerit; scriptum est enim, *Psalm. cxvi, 6: Clamaverunt ad Dominum cum tribularentur.* Sanctus autem hic timor egregia est dispositio ad sapientiam et dona Spiritus Sancti recipienda et ad ea custodienda optimum medium; nam, *Ecclesi., i, 16: Initium sapientiæ timor Domini;* quantum vero ad conservandum hunc sapientiæ spiritum, *Isaias de donis Spiritus Sancti, in Messia venturo tractans, xi, 2, 3, ita scribit: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini.* Etenim quodnam in eo latere putas mysterium, quod timor Dei ponatur ultimo loco? Petrus Cellensis, *lib. de pen.,* dicit: « Quasi custos super innumerabiles gazas, sic timor in ultimo charismatum ponitur, ad conservandas « innumerabiles gratias. » S. Hilarius super illa Psalmistæ verba, *Psalm. cxviii, 38: Statue seruo tuo eloquium tuum,* ita scribit: « Novit initium sapientiæ Dei, esse timorem, novit in illa septiformis « Spiritus gratia, timorem in postremo tanquam « firmamentum eorum, quæ superius sunt dicta, « numerari. » Cum igitur hunc sanctissimum Spiritum una cum donis et gratiis suis paulo post recepturi essent, sanctus hic timor præcedere debuit, idemque, ut satis est credibile, a Judæorum pavore et metu vehementer adactus.

14. — Porro tametsi nihil Apostolis timendum fuerit, si se ad prædicationes, ipsis a Salvatore præcedenter factas, nec non ad ejus resurrectionem, quam utpote sæpius illis prædictam, pro indubitata habere debebant, reflectere voluissent, ea tamen est infernalis serpentis astutia, ut mentem piorum vano timore, aliisque molestis phantasmatis per sepe infestet, ut hac ratione perturbatus ipsorum animus mysteriis cælestibus intendere nequeat.

Venit Jesus.

15. — Toletus Jesum venisse scribit: « Non solum propter timorem illorum, sed propter fidem, « ut crederent; » neque enim mulieribus, Dominum resurrexisse asserentibus, fidem adhibere volue-

rant; simul etiam ne sæpe nimis ferrent mulieribus visum esse, non autem ipsis; clementissimus Dominus noluit hac eos consolatione privare, Salmeron ait: « Considera Christi boni pastoris industriam, « cum enim haberet oviculas quasdam dispersas et « errantes, in eis reducendis ac colligendis laborabat. » Collegium enim Apostolicum grex illi charissimus et dilectissimus erat, cui paulo ante dixerat, *Luc., xii, 32: Nolite timere, pusillus grex.*

Lyranus in sensu morali ita scribit: « Per Jesum, « qui salus interpretatur, Prælati bonus zelum « salutis animarum habens significatur, qui salvans « clausuram virtutum, ad subditos ingreditur. »

Et stetit.

16. — Verbum hoc, *stetit*, mysticum est, prout ex variis sacrorum expositorum ponderationibus facile deducitur. S. Bonaventura ait: « Veniens « stat, in quo notatur sua immortalitas et etiam « divinitas, » citatque auctoritatem S. Gregorii dicentis: « Omnis creatura, quia de nihilo est, de- « fluere dicitur, stare autem solius Creatoris est, ut « per quem transeuntia non transeunt. » Albertus Magnus, in *Joan.,* inquit: *Stetit, qui nunquam a rectitudine se deflexit. Stetit erectus solus, omnes alios ad statum rectitudinis erigens.*

17. — Porro tametsi Evangelica veritas sit, quod Christus *sedet a dextris Dei,* nihilominus, ut Cajetan exponit: « Non significatur positio corporis, quoniam Jesus in celo stat, non sedet; « stare enim est naturalis situs hominis perfectus, « sedere autem imbecillitatis est. » In hac igitur corporis situatione hodie comparuit, ut se non jam amplius corpus passibile, sed perfectum habere significaret: *Ecce video Jesum stantem a dextris virtutis Dei,* inquit S. Protomartyr, *Act. Ap., vii, 55,* ubi Lyranus ait: « Hoc dicit, ad affirmandum ejus « resurrectionem; ideo Stephanus vidit Jesum stantem, ad designandum quod erat paratus ad ejus « roborationem, quia stare est proprium adjuvantis « in prælio. » Apostoli ob synagogæ, cunctorumque Principum persecutionem, timidi et pavidi erant: *Propter metum Judæorum,* atque ideo Salvator et Magister ipsorum *stetit in medio et dixit eis: Pax vobis;* ipsos namque animare et corroborare voluit, ideoque se ad defendendum et protegendum illos advenisse ostendere voluit. Nam ut Glossa in proposito de S. Stephano loquens, dicit: « Stantem, « etc. Habitus adjuvantis et pro servis pugnantis sic « ostenditur. »

In medio.

18. — Didacus Stella Deum olim Moysi dixisse, *Exod., vii, 22, observat: Ego sum Dominus in medio terræ;* quibus verbis Deus loquitur per metaphoram, a regibus aliisque terræ Principibus desumptam, qui ut plurimum habitationem suam in medio

dominiorum suorum erigere solent, ut eadem tanto melius et commodius gubernare possint; adducitque idem Auctor similitudinem cordis, quod in humani corporis medio collocatum esse cernitur; citatque Aristotelem, *lib. IV Politicorum* dicentem: « Quod, quanto magis aliquid accedit ad medium, « tanto melius est. »

19. — S. Bonaventura, in *Joan.,* Christum in medio se collocasse dicit: « Ad significandum se « esse mediatorem Dei et hominum, ipse enim in « medio sicut cor vivificans; » ubi aliam quoque rationem his verbis tangit: « Non enim est personarum acceptor Deus, ideo recte dicitur stare in « medio. »

20. — S. Thomas conformius ad sensum litteralem dicit Christum stetit in medio, ut omnes certitudinaliter cognoscerent; unde arguuntur Judæi, qui eum non cognoverunt: *Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.*

21. — Enimvero tametsi in cœnaculo illo, propter metum Judæorum, congregati fuerint, per hoc tamen non excluditur, quin etiam eodem in loco tum ad faciendam orationem, tum ad consultandum et deliberandum de negotiis Christianam religionem, tunc in suis primordiis periclitantem, concernentibus convenirent, id quod ex protestatione illa deduci posse videtur, quam Christus apud Mattheum, *xviii, 20,* fecit, dum ait: *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* S. Bernardus, *Ser. vi de Ascens.,* dicit: « In medio « stat, id est, disciplina communi, communi vita, « communibus studiis delectatur. » Habuit proinde suam vitam religiosam in Apostolis originem, utpote qui, priusquam per mundum dispergerentur, in illis Ecclesie primordiis simul convivebant.

22. — S. Thomas ait: « Stetit in medio, ut ostendat conformitatem humane nature, quam habet « ad eos. *Ecclesi., i, 13: Circa illum corona fratrum quasi plantatio cedri in monte Libano;* item stetit « in medio per condescensionem, quia inter eos « conversatus est, quasi unus ex eis, *Ecclesi., xxxi, 1: Rectorem te posuerunt? noli extolli, esto in ipsis quasi unus ex eis.* Item ad designandum quod nos « debemus esse in medio virtutis. »

23. — B. Petrus Damianus, in sermone quodam de S. Victore, multa motiva recenset, propter quæ Salvator noster in medio stare dicitur; dicit enim: « Vulpes foveas habent et volucres celi nidos; ipse « non habet nidum, foveam ignorat, angulum nescit; locum illum elegit, unde pateat omnibus, « exclusa personarum acceptione; denique et natus « positus est in medio duorum animalium; et quæ « situs invenitur in medio Doctorum, et medius Judæorum stat, quem ipsi nesciunt; loquitur ad discipulos: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum; et ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat;* crucifixus est

« etiam in medio duorum latronum; resurgens « tit in medio discipulorum; et a Joanne visus est « in medio duorum candelabrorum aureorum; « medius ergo medium sequere, nec angulum « sordibus, nec fovearum tenebris delecteris. »

Et dixit eis: Pax vobis.

24. — Observat Toletus, quod quia Apostoli merito timere poterant, se ob suam in non credendo resurrectionem ejus, incredulitatem et pertinaciam ab ipso severe reprehendendos et castigandos esse, ideoque motivum habebant suspicandi ipsum eo fine inter ipsos comparuisse: « Dominus præveniens « jucunda pacis salutatione trepidantia corda serenat; » qui salutandi modus inter Hebræos valde usitatus erat, unde et Angelus Tobie et Gedeoni dixit: *Pax tibi;* et sicut ipse discipulis insinuat, ut domum quampiam ingredientem hanc salutationem præmitterent, *Matth., x, 12: Pax huic domui,* ita inquit Albertus Magnus: « Ipse primum ad « discipulos congregatos intrans, pacificum suum « ostendit ingressum; » his quoque verbis demonstrare voluit, se eundem ipsum esse, qui biduo ante illis dixerat, *Joan., xiv, 7: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis;* et quia discipuli ipsum interrogare poterant id quod Samuel interrogatus, *1 Reg., xvi, 4,* fuerat: *Pacificusne est ingressus tuus?* Ideo illis prævenire voluit, dicendo: *Pax vobis.*

25. — D. Chrysostomus, *Hom. lxxxv in Joan.,* Christum illis pacem imprecaturum fuisse dicit, ob arumnas et persecutiones, quibuscumque Apostoli tunc ab Hebraismo continuo infestabantur: « Nam cum « bellum implacabile cum Judæis haberent, pacem « subinde eis dicit, ut parem bello consolationem « afferat. »

26. — Didacus Stella, in *Luc.,* ait: « Merito « quoniam victoriæ fructus et metus pax est; victor erat et eripuerat nos demonio et morti; « æquum erat, ut pax publica præconio denuntiaretur. »

27. — S. Bonaventura, in *Joan.,* ait: « Ostendens, per ipsum factam esse pacem coelestium et « terrestrium. » D. Chrysostomus, *ibid.,* inquit: « Crucis merita colligit, quæ sunt pax. »

28. — Albertus Magnus de pace interna exponit, quæ dulcedinem spirituales in animam influit: « Pax dicitur hic dulcedo pacis, quæ gustata « pacat hominem, ut de cætero a nullo inquietetur; « etiam inter tormenta martyres servavit in dulcedine sui spiritus. »

29. — S. Bonaventura, *Serm. i in hanc Dominicam,* textum illum Jobi, *xxi, 21: Acquisce igitur ei et habito pacem, et per hæc habebis fructus optimos,* adducens dicit: « Vere optimos, per pacem « enim habemus interius securitatem; » et quidem idem Job in verbis sequentibus insinuat nobis velle videtur, quæ in re pax hæc adeo fructuosa præcipue

consistat; dicit enim: *Suscipe ex ore illius legem et pone sermones ejus in corde tuo*; nam ut Psalmista quoque, *Psal. cxviii, 105, dicit: Pax multa diligentibus legem tuam et non est illis scandalum*, et alibi, *cxviii, 14, ait: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi*. Similiter de qua pace Redemptor noster locutus fuerit, Dionysius Carthusianus clare demonstrat, dum ait: « Christus autem praesertim nunc loquitur de pace interna, quae est tranquillitas animi, utpote quies a motibus propriis inordinatis. »

30. — Toletus pacem et reconciliationem humani generis cum Deo, mortis et resurrectionis ejus fructum fuisse notat, de qua proinde pace ita scribit: « Nascente Domino promiserant Angeli canentes: *In terra pax hominibus bonae voluntatis*; hunc Dominus surgens effectum impartitur, et communicat his, qui bonae voluntatis et electi a Patre erant. »

Additiones.

a. — Cum sero esset die illa, una sabbatorum, etc. Quinquies apparuit Christus die illo resurrectionis. Primo, Marie Magdalene flenti ad monumentum. Secundo, duabus mulieribus, dum irent annuntiare Apostolis. Tertio, Simonis Petro. Quarto, duobus Apostolis, euntibus in Emmaus. Quinto, ipsis discipulis, nunc in domo solitarie congregatis, de quo dicitur: *Cum sero esset*. Mirum scias est et valde mirum, quod sumptuosiores resurrectionis glorias, tam sero mortuissimis discipulis communicat. Annon congruentius foret ut astantes et fluctuantes discipulorum animas citius recrearet et sui videndi aviditatem exleret? Quae est haec velut avaritia gloriae suae ostendenda? Qui tarde venit, quasi invitatus venire insinuat. Quid ergo fuit in causa, quod tam sero veniret, qui tam avide discipulos cupiebat invisere et illis suae resurrectionis glorias quanto citius communicare? Hoc dubium proponit Hugo et ex Chrysostomo tempestive solvit, *Hom. lxxv in Joann.* « Sed quare usque in vespertinum diluui? Respondemus, ut omnes inveniret. In die enim congregatos simul non invenisset. » Sero advenit et ad in domos clausos venit, imo et appetente nocte, qua omnis turbae strepitus cessat, cuncta silentiosa et solitaria sunt, tunc venit, ut sua dona communicet, sese discipulis videndum ostendat. Visiones enim, revelationes, consolationes, aliaque gratiarum dona, solitudinis praemia sunt. Sic solitudinem Christus Deus amat, illique plurimum placent, qui illum in illa imitantur. Ubi et quo loco pluit Manna, quod in se omnem continebat suavitatem? Non in Aegypto, quando sedebant super ollas carniurn, non in Palestina, sed in deserto et solitudine. Quapropter ait Philo Hebraeus: « Non ubique apparet, sed ubi desertum est. » Unde et bene prophetavit Isaias, v, 13: *Ponet desertum ejus*

quasi delicias et solitudinem quasi hortum Domini. Gaudium et letitiam invenietur in ea. Alludebat ad jubileum et ad consolationes spirituales, quas in se experti fuissent anachoretae et ceteri omnes, quotquot in desertis monasticam duxissent vitam. Exponit Deus et declarat se per Oseam Prophetam, ii, 14, quod animam sanctam gratiarum suarum celestiumque consolationum lacte nutrire, eamque colloquiis divinis dignam velit efficere, at in claustris et remotis locis solitudinis: *Ecce ego lactabo eam et ducam eam in solitudinem et loquar ad cor ejus*. Moyses prima vice ad alloquium Dei admissus fuit, non in aula Pharaonis, non in domo sui soceris Jethro in Madian, sed haerens in latebris deserti, in eremo, quo hominum decrat accessus. Quamvis Salvator noster, quo magis intentus esset orationi faciendae, non indigneret loco sequestrato et solitario, siquidem anima ejus Aeterno suo Patri inseparabiliter unita erat: *Ego et Pater unum sumus*; saepe tamen sequestravit se, quarens solitudinem ad fundendas preces in monte Oliveti; cujus mentionem faciens Nazianzenus, *Orat. xvi, ait: « Pulchra res, solitudo »* et quies; idque me docet Elie Carmelus, Joannis desertum, ac mons denique ille, in quem Iesus saepe decessisse secum animo quieto versatum esse constat. »

b. — Subito ac inopinato stetit Iesus in medio eorum, ac si non aliunde venisset, usus dote agilitatis, visibili modo eis praesentem se exhibuit, non quasi sedens, pro sua maiestate, sed ut stans pro nostro auxilio, ut discipulorum timori ac fragilitati subveniret. *In medio eorum*; spiritualiter explicat haec verba Dionysius Carthusianus hic dicens: « Ut eos humilitatem doceret et virtutis illius Magistrum se esse ostenderet. » Unde etiam ante passionem suam dixit: « Ego in medio vestri sum, sicut qui ministrat. » Humilitas est summa doctrinae a Christo nobis tradita, a qua amplectenda nemo se excusare valet. Tametsi Christus omnes virtutes dilexerit, hanc tamen virtutem infinita quadam dilectione prosecutus fuit et honoravit, eamque super omnes alias aestimavit. Haec in throno, in quo ipsum adorant dominationes, tremunt potestates, in ipso singulariter eluxit et gigantes gressibus, in hanc lacrymarum vallem propeperat fecit, ut fieret hominis servus: *Exultavit ut gigas ad currendam viam, a summo caelo egressus ejus; formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus*. Merito igitur S. Petrus Damianus exclamat: « O gloriosa virtus humilitatis, per quam homo vere discipulus efficitur Salvatoris! » Et, alio loco, in *Serm. de S. Michaeli*, dicit: « Haec sola virtus virtutum nutritrix, quam solum in Virgine Matre respexit Altissimus; cujus quamdiu conversatus est in terris, Filius Dei et executor extitit et magister. »

c. — Memorat sacer textus quod in hac apparitione Apostoli putarint se spiritum videre, Mirum

autem est, quomodo Apostoli ponerint in hanc cogitationem devenire, ut sibi persuaderint spiritum oculis corporeis videre? Facilius enim erat credere suum Magistrum a mortuis resurrexisse, quam se corporeo aspectu incorporeum spiritum attingere posse. Sic caecitum humana mens, ad statum gloriae celestis, ut potius sibi persuadeat id possibile, obtutu nempe corporeo cernere spiritum, quam tantam gloriam in alio esse existimare. Coelestis enim gloria, nec verbis exprimi, nec humano ingenio comprehendi potest.

d. — Ecce ad discipulos congregatos in cenaculo, festinus Iesus advolat; sed scire cupis quem praesentent tunc discipuli illicem quo Christum ad se festino cursu traherent? Eum notat S. Chrysologus, *Serm. lxxxiii*: « Erant, » inquit, « clausi propter metum Iudeorum. Non erat domus illa, sed carcer, sed sepulchrum; tunc tota ad discipulos » pena Dominicæ transierat passionis et non solum lateribus eorum, sed et cordibus doloris lancea « tota figebatur; tunc tristitia clavis affixa manus eorum, pedesque tenebantur. » O veros Domini amatores et amicos! qui ut amicum et Dominum sepulchro conditum, ejusque pedes, manusque transfossas norunt, sed et ipsi afficiunt, ut domi sepulti, transfixis pedibus teneantur. O utinam sic universi disceremus commori et conspeli, sic manibus, pedibusque domi figi, ut penam Dominicæ passionis accipientes, praesentia frueremur Dominicæ et multa interposita mora, nostris manibus glorias tractaremus illius. Hoc enim Christus sollicite a nobis requirit, ut passionem ejus attente meditemur, eique hoc ipsum valde perplacet. Tametsi vero nulla anima quantumvis sancta, nullus calamus licet doctissimus, nulla lingua quantumcumque facunda, nullus intellectus quantumvis acutus et elevatus, ad Salvatoris passionem describendam, vel explicandam aut capiendam sufficit, nequaquam tamen illam devote meditari, mentisque nostrae ratiocinatione ruminare, intermittere debemus; siquidem ipsemet est qui praecipit dicens: *O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor sicut dolor meus*. Quae verba sic S. Bonaventura exponit: « Attendite diligenter considerando, et videte compatiendo. » Salvator enim noster talem a nobis exigit considerationem, qua excessivis mortis suae tormentis et doloribus compatimur. S. Paschasius hac eadem verba hoc modo interpretatur: « O vos omnes qui transitis per viam, quae Christus est, ejus sequentes vestigia, attendite et videte dilectionis intuitu. » Quae explicatio optime concordat cum illo S. Petri monito, dicentis: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. In quorundam Sanctorum vitis varias legimus, a Redemptore illis praecipue animabus factas summae benevolentiae et amabilitatis significationes, quae ad

hoc mysterium meditandum praecunctis aliis mente sua, vel maxime applicata fuerunt. Qua de re in primis piissimus Blosius ita scribit: « Frequentissime sime Dominus revelavit charissimis Sponsis suis Gertrudi, Brigidae, Mechthildis, Catharinae, quam sit et sibi acceptum et homini fructuosum recolare passionem pia et humili et sincera attentione, vel devotione, quod et ipsae diligentissime semper fecerunt. » De aliis christianae religionis nostrae mysteriis, quantumvis praecipuis, Sancta Mater Ecclesia, unica tantum vice, per annum commemorationem instituit, ut palet in mysterio Incarnationis Verbi, Nativitatis, Resurrectionis et Ascensionis, aliisque similibus; ad vero mortem Christi, quovis momento et quovis loco commemorat, quia per totum Christianismum sacrificium incurvatum, quod est veluti quaedam mortis suae mystica renovatio, diu nocturne incessanter offertur; ac proinde *juge sacrificium* appellatur, quia multis in locis, eo tempore quo apud nos noctescere incipit, dies ab aurora ortum suum ducit. Unde nunquam haec celebratio nequidem per unicum momentum intermittitur. Praeterea in quavis Ecclesia imago Crucifixi vel crucis debet esse exposita; quilibet Christianus crucis signum in omnibus sacramentis et in quibusvis benedictionibus adhibet, etc.

e. — Cum sero esset die illa. Videtur hic adimpletum Habacuc oraculum, ii, 3: *Quia adhuc viget procul et apparebit in finem*, siquidem aliis et praecipue discipulis in Emmaus aeventibus, proci apparuit, unde collegio Apostolico tunc pavido et perplexo dici poterat: *Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet et non tardabit*. Tandem enim licet sero valde apparebit; quando enim de consolatione praesentiae ipsius recipienda diffidere omnino videbantur, jamque dies in vespertum, imo in noctem usque inclinasset, omnesque praenimio metu in cenaculo illo tenebant reclusi, tunc vel maxime apparitione sua illos dignatus est, ut per hoc nobis ostenderet, gratam sibi esse in oratione insistendam, et constantiam, et quod licet aliquando exaudire differat, tandem exaudiet.

f. — Et fores esset clausae. Sensus moralis hujus textus si inquiratur, pulcher et huic tempori peropportunus se offert, videlicet quod ac debet, ut non disperdamus, quod sacrosanctis his praeteritis diebus lucrati fuimus, vel maxime necessum sit ut fores animae nostrae clausas teneamus, id est, sensus nostros custodiamus et sollicite refranemus. Deo quidem cor nostrum apertum esse debet, qui dicit: *Aperi mihi soror mea sponsa*; cuius autem alteri affectui clausum esse convenit. Unde S. Thomas ait: « Mystice autem per hoc datur intelligi quod Christus nobis apparet, quando fores, id est, sensus exteriores sicut clausi in oratione. » Unde Matthaeus, vi, 6, ait: *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum et clauso ostio ora.* »

✠. — *Stetit Jesus in medio eorum.* Ostendens se uni tam bene affectum quam alteri et quia incredulitatem eorum corrigere venerat, posuit se in medio, ut omnes de correctione participarent, quam etiam ultra differre poterat, sed in tempore adhibere voluit, magna enim superiores manent supplicia, qui correctionem adhibere negligunt, qui proinde ad exemplum Christi deposito omni timore et respectu humano, nihil curare debent se ob factas curationes, persecutiones et odia aliorum sibi conciliare, sed in hoc solum coniti, ut Deo obediens salutem animarum procurent. Spiritus Sanctus supplicii, quo Heli summum sacerdotem ob neglectam filiorum suorum reprehensionem castigare decreverat, severitatem nobis delineare volens ait: *Eccce ego faciam verbum in Israel quod quicumque audierit, timent ambo aures ejus.* Flagellum vero istud, quod non solum negligentem patrem sed et filios ejus et totam ejus progeniem percussit, in historia sacra fere describitur. Causam autem illius fuit, eo quod noverat, indigne agere filios suos et non corruperit eos. Et quidem tametsi Scriptura eum filios suos correxisse dicat, attamen ut D. Chrysostomus observat dicens: « Certe corripuerat, sed hanc Deus pro correptione nem non suscepit, quod vehementia et invectione caruisset reprehendens. » Postquam Hebraeorum populus per sensualitates et lascivias suas divinam exasperasset justitiam, Deus precipit Moysi, Num., xxv, 4, dicens: *Tolle cunctos Principes populi et suspende eos contra solem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Israel.*

h. — *Et dixit eis: Pax vobis.* Hæc erat Hebraeorum usita salutatio; sub nomine pacis omne bonum, ac salutarem prosperitatem precabantur. En regem pacificum qui læsam hactenus pacem coelo intulit, orbi contulit. Nihil spirat vox ejus nisi pacem, quam proinde inter suos, mediante charitate et concordia vult conservari, etiam cum inimicis. Verus enim character quo Christiani ab aliis discernuntur est dilectio et pax cum inimicis. Dominus dicit, Matth., v, 47: *Si diligitis qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et ethnici hoc faciunt?* Unde antiquissimus scriptorum Tertullianus Christianos sui sæculi, quando præceptum hoc in primis Ecclesie temporibus, nondum adeo consolidatum erat, his verbis monet: « Jubemur diligere inimicos quoque, ut hæc sit perfecta et propria bonitas nostra, non communis. Amicos enim diligere omnium est, inimicos autem, solum Christianorum. » S. Apostolus ad Romanos, xiii, 8, inquit: *Qui diligit proximum legem implevit.* Proximus autem noster ipse quoque est inimicus, hunc ergo Christus docet, imo precipit a nobis amandum esse, Matth., v, 44: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.*

i. — S. Joannes non sine mysterio, priusquam

Christi testamentum referret, magna illa, valdeque emphatica verba primo præmittit: *Sciens Jesus, quia omnia dedit ei Pater in manus;* imo prius quoque nos instruit quod amor ejus erga nos ad ultimum usque gradum tunc pertigerit: *In finem dilexit eos;* sed quodnam fuit opulentissimum illud et pretiosissimum legatum, quod in virtute summe omnipotentiae et dilectionis suae nobis contulit: *Pacem relinquo vobis; pacem meam do vobis.* Circa quæ verba Oleaster ait: « Cum quod relinqueret eis melius non haberet, reliquit mutuam dilectionem. » Porro quantopere hoc inestimabilis valoris legatum a nobis æstimari debeat, Chrysologus, more suo optime his verbis exponit: « Pax fratrum, voluntas Dei, jucunditas Christi, perfectio est sanctitatis, justitiæ regula, magistra doctrina, morum custodia, atque in rebus omnibus laudabilis disciplina. »

VERSUS 20.

Et cum hoc dixisset, ostendit ei manus et latus: Gavisus sunt ergo discipuli viso Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis; sicut me misit Pater, et ego mitto vos.

Et cum hoc dixisset, ostendit ei manus et latus.

1. — Glossa Redemptorem nostrum in corpore suo resuscitato duo contraria exhibuisse his verbis notat: « Palpabile ejusdem nature, ut formet ad fidem; et incorruptibile alterius glorie, ut invitet ad præmium. »

2. — Porro varia ab interpretibus tanguntur mysteria, cur cicatrices in glorioso corpore resuscitato voluerit retinere. Lyranus ideo id ipsum voluisse existimat: « Ut per cicatrices remanentes, ostenderet identitatem corporis numerali, prius passi; » quia enim Apostolos, ut Lucas, xxiv, 39, inquit, de sua resurrectione ambigere videbat, dixit eis: *Videte manus meas et pedes, quia ego ipse sum, palpate et videte, quia spiritus carnis et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Interlineares autem: « Ad dubitantium corda sananda, vulnerum sunt servata vestigia. » S. Leo, *Serm. de Ascens. Dom.*, inquit: « Ad sananda infidelium cordium vulnera, clavorum et lanceæ erant servata vestigia, ut non dubia, sed constantissima fide teneretur, et eam naturam in Dei Patris concessuram esse throno, quæ jacuerat in sepulchro. » S. Bonaventura, *in Joan.*, testimonium citat S. Augustini, dicens: « Quia in corde discipulorum vulnera erant, propter quæ sananda, cicatrices in corpore suo servavit. » S. Thomas pariter ait: « Ut dubios in fide firmaret. » Ex his namque vulneribus visis dubitari minime poterat, quin idem illud corpus resurrexisset, quod paulo ante passum fuerat; et ideo indubitata quoque fide a nobis credi

voluit nos quoque in eadem carne resuscitandos esse, in qua hic in terris conversati et variis ærumnis pressi fuimus. Unde S. Joh., xix, 26, semetipsum consolabatur, dicens: *Rursus circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspiciuntur sunt.*

3. — « Decuit, » inquit S. Thomas, P. III, q. lxxv, art. 4, « animam Christi in resurrectione corpus cum cicatricibus resumere, ut victoriæ suæ triumphum circumferret. » David arma illa, quibus gloriosam de Goliath gigante reportarat victoriam, in triumphum perpetuum monumentum in tabernaculo suspendit; unde et hic verus David, qui vulnerum suorum armis debellarat diabolum, eadem illa arma ad gloriosissimam humanitatis suæ templum in signum trophæi perenne affixa habere voluit; unde S. Ambrosius de Christi corpore, cicatricibus et vulneribus insignito, ita scribit: « Trophæum nostræ salutis, » hoc nomine vulnera appellat, « Devotionem acuit. » Et ideo « vulnera suscepta pro nobis celo inferre maluit, abolere noluit, ut Deo Patri, nostræ prælia libertatis ostenderet; » talem sibi Pater ad dexteram locat, trophæum nostræ salutis amplectens. » S. Thomas citat Bedam, supra Lucam ita scribentem: « Non ex implicita curandi cicatrices servavit; sed ut in perpetuum victoriæ circumferat triumphum. » Et quidem in præcitata S. Ambrosii sententia, notanda sunt verba illa: « Celo inferre maluit, » quasi per hæc, gloria celestis adueta fuerit, unde et cunctas Angelorum hierarchias in stuporem rapuerunt, quæ admirandæ sciscitabantur dicentes, *Isa., lxiii, 1: Qui est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Formosus in stola sua; vulnera etenim gloriosam illam humanitatem non deformarunt, sed miro potius decore et venustate condecorarunt.* Lucius Florus de Augusto, in militia in pedibus pariter et manibus vulnerato tractans, ita scribit: « Sæcuis manibus et pedibus speciosior sanguine, » quod idem de hisce Redemptoris nostri cicatricibus jure asserere possumus. Unde et Lyranus ait: « In corpore Christi remanserunt non ad defectum, sed magis ad gloriam. » Vestis, quæ aurea tela suffulta est, scinditur communiter, ut tanto ornatior et locupletior esse videatur. S. Thomas testimonium adducit S. Augustini, qui Martyres in celo in corporibus eorum glorificatis ex cicatricibus eorum exitum splendorem et ornatum habitus esse existimat: « Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, et quedam quamvis in corpore, non corporis sed virtutis pulchritudo fulgebit. »

4. — Zacharias Propheta, xxi, 8, Redemptorem nostrum interrogandum esse prædicit, his verbis: *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Cui ipsum responderum esse dicit: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.* Ipse quidem Ecclesie in terris militanti in memoriale passionis suæ

corpus suum reliquit in Sacramento altaris; at vero Ecclesie triumphanti idem inferre voluit, in manibus, pedibus ac latere excusculum, ad hoc, ut omnes et singule animæ redemptæ beate, suam hisce vulneribus adscriberent gloriam, iisque in omnem æternitatem laudes debitas referrent, *Apoc., v, 11: Et erat numerus eorum millia millium dicentium voce magna: Dignus est Agnus qui occisus est accipere virtutem et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem.*

5. — Scire quoque nos voluit, se etiam ad dexteram Patris jam consistentem, nostri memoriam nunquam depositurum esse, quia: *Eccce in manibus meis descripsi te, Isa., xlii, 16.* De illo, qui valde se liberalem continuo exhibet, dicere solumus: « Hic manus perforatas habere videtur; » ac proinde Christus manus habere voluit perforatas, ut nobis innumeret, quod in dispensandis gratis suis non tantum liberalis, sed et prodigus, ut ita dicam, perenniter esse velit: *Manus ejus torquiles, aureæ, plenæ hyacinthis.* Imo hodie etiam per manus discipulorum suorum, celestes thesauros dispensare incipit, dum ait: *Accipite Spiritum Sanctum, etc.* S. Thomas, *loc. cit.*, ideo ipsum vulnerum cicatrices in corpore suo retinuisse dicit: « Ut Patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, semper ostendat. » Etenim sicut beatissima Virgo, ut Filium suum ad habendum erga nos pietatem et compassionem excitet, ubera sua, quibus illum lactavit, ei exhibet, ita et contra Christus æterno Patri suo vulnera ostendit, quibus ad illum placandum, nos redimere dignatus fuit.

6. — S. Augustinus, Filium Dei omne etiam minimum vulneris vestigium e glorificato corpore suo tollere potuisse, dicit: « Sed sciebat, quare cicatrices in corpore suo reservaret. Sicut enim demonstravit Thomæ non credenti, nisi tangeret et videret, ita etiam inimicis suis vulnera demonstraturus est sua, non quod eis dicat, sicut Thomæ: *Quia vidisti, credidisti,* sed ut convincens eos veritas, dicat: *Eccce hominem, quem crucifixis; videtis vulnera, quæ infixis; agnoscitis latius, quod pungit, quoniam per vos et propter vos apertum est, nec intrare voluistis.* » S. Thomas simile fere motivum adducit, dicens: « Ut sua morte redemptis, quam misericorditer sint adiuti, propositis ejusdem mortis indicis sint muel. » Postremo ut in iudicio, quam juste damnetur, ibidem annunciet.

7. — Dicit etiam potest, quod, per vulnera sua, quæ in glorioso corpore ante thronum Patris celo intulit, passiones, cruciatus et tormenta, quæ pro Dei amore sustinentur sublimare voluerit: *Nonne oportuit pati Christum, inquit de semetipso Christus, et ita intrare in gloriam suam?* Nimirum inter immensam gloriam suæ splendoris, plagas quoque et

vulnera scintillare voluit, ut per hoc innotet nobis quod si sustinebimus et conregnabimus.

8. — S. Bonaventura, in *Joan.*, ad resurrectionem spirituales se reflectens, sequentem moralitatem adducit: « Signans in illis, qui resurgunt a spirituali resurrectione, quod hæc sunt vera signa, scilicet novitas vite et conversationis, quæ figurantur in latere, et perfectibilitas operationis, quæ in manibus figuratur: *Christus resurrexit a mortuis*, et sequitur: *Ergo in novitate vite ambulemus*. » Ad hæc bonis hisce operibus bona simul correspondere debet intentio; siquidem per latus interior intentio, per manus vero, opera exteriora designantur; Christus discipulis suis utrumque exhibuit, ad insinuandum nobis, quod opera nostra tunc vita æterna digna futura sint, quando a recta quadam et bona intentione derivabuntur.

Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.

9. — Idem S. Bonaventura Christum, hunc Apostolorum jubileum illis prædixisse, imo promississe observat: « Istud gaudium promiserat eis supra: *Videte vos et gaudebit cor vestrum*; opere implevit, quod promisi; merito sunt gavisi, quia plenum gaudium, non ubi spes lactat, sed ubi res nutrit, ait Augustinus. »

10. — Albertus Magnus, in *Joan.*, gaudium hoc visioni vulnerum Redemptoris attribuit, dum ait: « Quis enim sine magno gaudio videret tante pietatis spectaculum? Ostendit manus quibus operatus est salutem in medio terre; pedes, quibus prædicando discurrit, et quibus in itinere lassus fuit; quibus cruci affixus fuit; ostendit latus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei absconditi. »

11. — Dionysius Carthusianus discipulos non tantum ideo gavisos esse dicit, quod Christum a morte, eaque tam ignominiosa resurrexisse viderint, verum etiam ob propriam suam inde in ipsos emanantem utilitatem: « Magistro suo intime congaudent, et de suo profectu exilarati sunt, videntes se non esse deceptos, sequendo Jesum, propter quem omnia sua reliquerant, et multa perpassi fuerant, ac patiebantur; » ad hæc impensi gaudebant, quando illum erga se adeo amabilem viderunt esse et benignum, non obstante quod jure merito timere potuissent, ne ab eo castigarentur, eo quod ipsum in passione adeo turpius derisissent, atque insuper in admittenda resurrectionis fide adeo obstinatos se præbuissem.

Additiones.

a. — Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus. Jam Christus incredulitatem Apostolis exprimebat, dicens: *Quid turbati estis et cogitationes ascendunt in corda vestra?* Jam quoque Apostoli culpam suam agnoverant; jam fugam arripuisse

doluerant; en ecce mox Christus Dominus eos iterum solatur, ostendens eis manus et latus; est enim correctio cum mansuetudine temperanda. Affabilitas cum severitate coniungenda est, ita ut una ab altera nunquam separaretur. Præstat tamen, ut mansuetudo severitati semper præponderet. S. Paulus, II *Tim.*, IV, 2, primo dicit: *Argue, obsecra, increpa*, et proliquis subdit: *In omni patientia*. S. Gregorius ad Abbatem quemdam Sirinensem scribens, his cum verbis monet: In correctione hunc esse ordinem noveris observandum, ut personas diligas et vitia persequaris, ne si aliter agere fortasse volueris, transeat in crudelitatem correctio et perdas quos emendare desideras. Sic enim vulnus debes abscondere ut non possis ulcerare quod sanum est, ne si plus quam res exigit ferrum impresseris, nocetas cui prodesse festinas. Ipsa enim in te dulcedo cauta non remissa sit, correctio vero diligens sit non severa. Merebatur quidem illa Iosephi a fratribus facta impia venditio severissimum supplicium; verumtamen, ut S. Gregorius notat, Ioseph illos de hac impietate reprehensurus, optime conjungere simul novit rigorem, hunc illis excessum tacitus improprio, cum summa benignitate et mansuetudine, quam circa illos exercuit: unde idem Doctor ait: « Tunc se ultra cohibere non valens, pietas clausa prorupit ad medium et excussit charitatis lacrymas, de vultu severitatis defersa est ira, quæ apparebat. Sic in rigore clementiam tenuit, ut delinquentibus fratribus, nec sine ultione pius existeret, nec sine pietate districtus. Ecce hoc est magisterium disciplinæ, ut culpis et discretè noverit parcere et pie eadem resecare. » Dexter ille in medendo Samaritanus, sanaturus miseri illius vulnera, qui ab Hierosolymis in Jericho descendebat, isdem non oleum tantum sed et vinum infudit.

b. — Optima certe consolatio quæ ex verbis, operibus et corde procedit; verbis, dicendo: *Pax vobis*; operibus, manus ostendendo; corde, latus monstrando: quo significat omnia ejus verba, opera et cor nobis fuisse emolumento ad perficiendum opus manuum suarum, neque ad hoc tantum Christum, imo et tota sanctissima Trinitas, omnem suam industriam collocavit.

c. — Quoniam putas sine Redemptor noster, in glorificata et impassibili, et splendida humanitate sua, jam ad dexteram Patris residente, vulnerum suorum cicatrices servare et cum iisdem in die iudicii universalis, in throno Majestatis apparere voluit? B. Laurentius Justinianus ait: « Vulnerum cicatrices in suo voluit Dominus corpore retinere, ut sicut electis incentivum est dilectionis, ita reprobis irrefragabile fieret testimonium damnationis. » Propter eandem rationem, in die illa, in conspectu omnium hominum crux Christi apparebit, S. Matthæo, XXII, 30, teste qui dicit: *Tunc ap-*

parebit signum Filii hominis in celo, id est, ut Lyranus ait: « Crux, clavi, lancea, quæ sunt Christi Passionis instrumenta, vel cicatrices apparebunt in Christi corpore; » idque ob hanc præcipue rationem, ut S. Thomas ait: « Ut impii videntes in quem confixerunt, doleant et crucientur, et ii qui redempti sunt, gaudeant. » At vero dices: Numquid omnes sanguine Agni immaculati sumus redempti? Omino, redempti sumus omnes; at vero hæc redemptio inutilis est ob culpam impiorum, qui inde nequaquam proficiant. Ac proinde Doctor Seraphicus, in *Stimulo divini amoris* nos exhortabatur dicens: « Accedamus ad latus ejus et sugamus sanguinem ejus, quia hoc beneplacitum ejus est. Non faciamus ipsum latus frustra pati, non permittamus hunc sanguinem effluere super terram. »

d. — S. Lucas, XXII, 41, addit: *Adhuc illis non credentibus et mirantibus præ gaudio dixit: Habetis hic aliquid quod manducetis?* Dubium nullum est apud sanctos Patres, Christum Dominum vere ac realiter comedisse; nam vero ore, dentibus, ac faucibus usus est. D. Thomas in III *Sent.*, dist. 21, q. 2, art. 2, ait: « Vera comestio fuit, quantum ad divisionem cibi, et quantum ad trajectionem in ventrem; non autem quantum ad conversionem in humores, vel in substantiam comedentis. » S. Hilarius vero, *Hom.* VI de Pascha, mysticam etiam rationem assignat: « In hac sacratissima resurrectionis die apparuit Christus Dominus discipulis, pauperi ac humili veste indutus; » ut ait S. Anselmus in elucidatione: « Ut cum consueverant discipuli ante videre. » Et inde ab eis in morem pauperum cibos postulati ut significaretur quod lætitia Paschalis solemnitatis tum optime celebratur, quando pauperi petenti elemosinam subveniunt. Citatus S. Hilarius ait: « Resurrectionis celebrantes triumphum, fidem conversione decoramus, misericordiam in pauperes faciamus, imitemur Deum. » Deum inquam curam gerente de cibando paupere, dum sub egeni specie cibos postulati.

VERBUS 21.

Dicit ergo eis iterum: Pax vobis.

1. — Lucas Brugensis in ea est opinione, quod Christus per hanc secundam pacis annuntiationem, Apostolos in gratiam denuo recipiendo, omnes ipsi præteritis culpas dimiserit, ut hoc modo ipsi prius in statu gratiæ constituerentur, quibus tunc delegare volebat, ut aliis per sacramentum penitentiae gratiam conferrent: « Pacem ipsis optans non solum, sed etiam dans, et in gratiam eos recipiens, congruebat enim, ut ipse illis prius peccata, si quibus obnoxii erant, remitteret, essentque a peccatis liberi, quibus, ut daret potestatem remittendi peccata aliorum, se comparabat. »

2. — Dionysius Carthusianus Christum Apostolis per hanc repetitam pacis imprecationem, pacem tanto lenacius cordibus ipsorum imprimere voluisse scribit: « Quæ etiam repetitio est admonitio discipulorum, ut pacem jugiter appetant, præcipueque exquirant; vel ideo his ait: *Pax vobis*, quia optavit eis pacem gratiæ in presenti, et pacem gloriæ in futuro. »

3. — Toletus existimat quod hæc secunda pacis intimatio facta fuerit ad hoc, ut ipsi eandem universo mundo annuntiarent: « Ac si diceret: Iterum pacem de vobis, ut eam toti mundo annuntietis. »

4. — Glossa ait: « Iterat, ut monstret per suum sanguinem esse pacificata, quæ in celis sunt, quæ in terra. »

5. — Beda Christum ad duo charitatis præcepta alludere voluisse dicit: « Ideo repetit, quia gemina est virtus charitatis. »

Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.

6. — « Ut Apostolatus dignitatem ostendat, » inquit Lucas Brugensis, « et magnitudine potestatis eorum aperiat, » ait Cyrillus, « quos his verbis ordinavit orbis Doctores, et divinatorum mysteriorum ministros. » Toletus eandem expositionem adducens, Salvatorem dicere voluisse asserit: « Quod munus mihi dedit Pater, hoc ego vobis trado, et vos vicarios meos instituo, quæ auctoritate Pater misit me, eadem vos ego mitto, ut prædicetis, gubernetis, dirigatis mundum in viam salutis et veritatis. » Albertus Magnus similiter dicit: « Sicut misit me Pater auctoritatem suam in me homine per missionem derivando, et ego mitto vos, auctoritatem meam vobis dando; » suam namque auctoritatem ipsi tanquam suis delegatis hic in terris, unde ipse paulo post recessurus erat, delegavit.

7. — Cajetanus ad vocem *sicut* se reflectens, dicit: « Nota adverbium, *sicut*, significans modum, » nam vere, quemadmodum Pater misit Jesum ad prædicandum benefaciendo, et mala patiundo, ita explicat se mittere discipulos. » Hugo Cardinalis eandem observationem habet, dicit enim Christum hisce verbis eis intimare voluisse persecutiones et tormenta, quæ ad ejus imitationem ducendo, perpassuri erant: « Id est, ad id, ad quod me misit ad passionem, qui me amat; ideo confidit, quasi dicat: Ea vos charitate mitto ad mala, quæ Pater me misit. » S. Gregorius, *Hom.* in *Evangel.*, ait: « Ea charitate vos diligo, cum inter scandala persecutorum vos mitto, quæ me charitate Pater diligit, quem venire ad tolerandas passiones fecit. »

Additiones.

a. — *Sicut misit me Pater et ego mitto vos.* S.

Gregorius Magnus, *Hom.* xxvi, præsentem locum sic exponit: « Sicut misit me Pater Deus, Deum, ego mitto vos homo, homines. Pater Filium misit, qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit; quem videlicet in mundum ad passionem venire voluit; sed tamen amavit eum, quem ad passionem misit. Electos vero Apostolos Dominus non ad mundi gaudia, sed sicut ipse missus est, ad passiones in mundum mittit. Quia ergo et Filius amatur a Patre, et tamen ad passionem mittitur, ita et discipuli a Domino amantur, qui tamen ad passionem mittuntur in mundum. » At vero in quonam divinus Magister dilectionis affectum erga Apostolos demonstravit? In eo quod illos mitteret ad tolerantiam passionum, ad onera vinculorum, ad squalorem carceris, ad omnia genera poenarum patienter perferenda. Igitur dum ad patientiam eos invitavit, ad omnia genera virtutum exercenda misit, quæ in ipsa patientia comprehenduntur; *patientia enim opus perfectum habet*, estque multorum virtuosorum operum et meritorum fecundissima mater. Inter octo beatitudines, patientia nobis non semel tantum, sed binis, scilicet in prima et in ultima serio commendatur. Et quidem si primus locus inter alios honorificentior esse censetur, huc virtuti præ aliis præcedentia attribuitur cum dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum colorum.* Si vero locus ultimus dignior esse reputetur, iterum patientia cunctis aliis antefertur; siquidem in ultima beatitudine dicitur: *Beati estis, cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint.* Unde S. Augustinus ait: « Octava beatitudo consummatio, perfectumque hominem ostendit et probat. » Septem sunt quæ perficiunt, octava clarificat et quod perfectum est demonstrat. » S. Bonaventura, in vita S. Francisci hanc eandem patientiæ prerogativam tangit inquiring: « Ut autem viro Dei cumulus meritorum accresceret, quæ omnia vere in patientia consummantur, » sive quod idem est, perficiuntur.

b. — D. Chrysologus, super illa verba: *Sicut misit me Pater, sic et ego mitto vos*, ingeniosam habet sequentem ponderationem; ait enim: « Mitto vos non auctoritate adhuc jubentis, sed toto dilectionis affectu. » At vero, in quonam divinus hic Magister totum dilectionis affectum erga Apostolos, ut illos perfectos redderet et sanctos, demonstravit? Num forte in eo quod donum miraculorum illis contulit? Aut vero in Prophetiæ variarum linguarum, interpretationis sacræ Scripturæ, collatis eximii donis? Vel denique quia eos ad mundi conversionem habiles et idoneos reddidit? Minime gentium, sed: « Mitto vos ad tolerantiam famis, ad onera vinculorum, ad squalorem carceris, ad perferenda omnia genera poenarum. » D. Chrysostomus super illa verba: *Charitas patientis est*, sequens

nobis tradit monitum: « Ne leviter percurras ea quæ dicuntur, sed unumquodque eorum examina diligentissime, ut et rei videas thesaurum et artem pictoris. Considera ergo, undenam statim incoepit et quidnam primum posuerit, quod est causa omnium bonorum. Quid autem hoc est? Lenitas et patientia, ea est radix totius philosophiæ. » Ad patientiam igitur Christus suos invitavit Apostolos, quia hæc est omnium virtutum, omniumque bonorum spiritualium fundamentum.

c. — Misit Æternus Pater dilectum Filium suum ad passionem amarissimam, ut ovem: *Sicut ovis ad occisionem ducitur, qui non aperuit os suum.* Ita pariter misit discipulos suos Christus, ut oves ad passionem, inter persecutores, inter lupos, *Matth.* x: *Eccce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.* Mirum valde est, quod eos Dominus, quos tamen intime diligebat, eisque dilectionis affectu compaginato hæbebat, ad truculentam rabiem luporum dimittat, ad gentium persecutorum gladios, hipenes, etc., quibus tamen alias prohibuit: *In civitatem gentium ne abieritis et in civitates Samaritanorum, id est, peccatorum, ne intraveritis.* Idcirco id factum est ut eam pacem quam eis tot vicibus et tam sedulo recommendaverat, et inculcaverat, acquirerent et acquisitam conservarent. Voluntas enim Dei est, ut divina pax inter contradictiones acquiratur et conservetur. Propheta Evangelicus Christi in terras adventum prædicens, eundem principem pacis, glorioso titulo cognominat, dicens: *Vocabitur nomen ejus Princeps pacis. Pacis non erit finis.* *Isa.* ix, 6. Apostolus quoque ad Ephesios, ii, 14, scribens, hunc ei eximium attribuit titulum: *Ipse est pax nostra*; atque hinc est quod Christo, vix etiamnum nato, pax a celestibus hierarchiis in universo mundo fuerit promulgata: *Et in terra pax hominibus*; imo ipsemet Dei Filius, nihil adeo sollicite nobis inculcavit, quam unionem, charitatem et pacem; id quod ex innumeris Evangelicis locis evidenter deducitur. Cur igitur nunc suis protestatur discipulis inquiring, *Matth.* x, 34: *Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram; non veni pacem mittere, sed gladium?* Cur etiam apud S. Lucam, xxi, 6, iisdem præcipiis discipulis præcepit ut qui non habet, vendat tunicam suam et emat gladium? Facilis est dubii hujus solutio, si illud ab unoquoque sæpius sine dubio auditum consideretur effatum, quo dicere solemus: « Bellamus ut in pace sine fine vivamus. » Qui enim vera vult pace gaudere, illam per prælia et victorias ut lucratur. necessum est. Hinc Doctor Angelicus, in *Isa.* ix, verba illa ponderans: *Pacis non erit finis: super solium David et super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud et corroboret*, etc.; hanc verbis illis glossam adhibet: « Ut confirmet ad resistendum et corroboret etiam ad impugnandum. » Verum quidem est quod Filius Dei in suis sacratissimis

natalibus de celesti Jerusalem, quæ visio pacis dicitur pacem solemniter præconizari fecerit: *Et in terra pax*; at vero observatisne figuram et habitum, in quo spiritus Angelici comparuerunt, ut eam generi humano intimarent? Sanctus Evangelista inquit: *Facta est multitudo militiæ celestis.* At vero quis est qui spiritus celestes Angelos pacis in Scriptura appellari nesciat, nec immerito, quia celatura appellari nesciat, nec immerito, quia celatura carne et demone reportatas, acquiratur; ac proinde observandum est, quod non solum, in natali Domini nostri acclamant: *In terra pax*, sed simul adjungunt: *Pax hominibus bonæ voluntatis*; id est, illis qui voluntatem suam divino arbitrio subternunt, contraque proprias passiones dimicantes, appetitus inordinatos compescunt et domant.

d. — Observandum est Isaiam Prophetam non sine mysterio prædixisse: *Vocabitur nomen ejus Deus, fortis*, et postea: *Princeps pacis*; per hoc namque insinuat voluit, quod dimicando fortiter, et viriliter vincendo, vera pax acquiratur. Similiter postquam vix jam a mortuis resurrexisset, Apostolis suis gloriosus quidem apparuit, iisdem pacem annuntiavit; attamen eodem tempore suas iisdem demonstravit cicatrices: *Dixit eis: Pax vobis; et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes.* At vero fortasse dicas, tunc tempus minime opportunum fuisse, discipulos suos per vulnorum suorum aspectum et crudelis ac sanguinolente passionis suæ memoriam contristari, siquidem eos per resurrectionem suam consolari intendebat: et tamen Dominus noster, qui omnia in sapientia fecit, dum illos pacem annuntiando salutavit, simul etiam vulnera manuum, pedumque eisdem ostendere voluit, ut exinde intelligerent, pacem hanc sanguinis, vulnerum livorisque totius corporis pretio fuisse comparatam, simulque monere intendit, quod si pacis suæ fieri vellent participes, pariter et ipsi ad pugnas et victorias sese præpararent.

e. — Postquam discipulorum animi jam ad fidem dispositi credidissent, quod ille qui apparebat et loquebatur, erat Magister suus Jesus, repetit piissimus Dominus, ipsam pacis appreciationem: cujus causam repetitionis Glossa Interlinearis habet sic: « Iteratio confirmatio est; dat eis pacem super pacem; » ad hoc ut summam suam sollicitudinem quæ concordiam et unionem procuravit, et a nobis procurari desiderat, ostenderet, sicuti ex multis Christi Domini operibus, in Novo Testamento factis fusius deduci potest. Bona vero ait: « Repetit, quia gemina est virtus charitatis, scilicet ad Deum et ad proximum. » Dionysius Carthusianus

objecta amoris erga Deum et amoris erga proximum distincta esse concedit; verumtamen non nisi materialiter, quia unum illorum respicit Deum, et alterum hominem atque hoc sensu duo præcepta esse dicit. At vero in substantia objectum formale utriusque hujus amoris unicum tantum est, nimirum Deus, quia proximus amatur tanquam effigies et imago Dei, et propter Dei præceptum, vel ut proximum diligendo, Dei id præcipienti complacere: « Licet duo sint charitatis præcepta, propter materialem distinctionem objecti, una tamen est charitas, qua Deus proximusque diligitur. » Filius Dei Ecclesiæ suæ in collegio Apostolico specialissime representatæ, Spiritum Sanctum, bina vice communicasse legitur: primo quidem post suam resurrectionem, quando *insufflavit in eos dicens: Accipite Spiritum Sanctum.* Secundo, idipsum in die Pentecostes præstitit, quando *factus est repente de caelo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis.* Hujusce autem bina vice factæ communicationis mysterium, a S. Gregorio optime exponitur, dum ait: « Duo sunt præcepta charitatis, dilectio Dei et proximi. In terra datur Spiritus, ut diligatur proximus; e caelo datur Spiritus ut diligatur Deus. » Porro causa cur Spiritum Sanctum non solum his Ecclesiæ dederit, sed etiam in prima vice fecerit dum adhuc in terra constitutus esset, secundo vero eundem miserit post suam in celos ascensionem, hoc est ut nimirum per hoc insinuaret, duo esse dilectionis Dei et proximi præcepta; advertendum tamen est, quod ad utrumque præceptum adimplendum unus idemque spiritus datus fuerit, quia uterque amor ab eadem radice procedit et derivatur. Porro ingeniosa est similitudo illa, qua ad eandem veritatem explicandam utitur S. Bernardus; dicit enim: Sicut avis duabus alis in celum contendit, adeo ut una illarum sine alterius societate minime sufficiat, sed ut summ in celos volatum expedit, necessum est ut utraque explicetur, ita quoque ei qui in celum vult evolare empyreum, non sufficit quod diligat Deum excludendo proximum, nec quod amet proximum excludendo Deum: « Nullus cum una ala poterit volare in celum; » quare? Quia nec sola dilectio Dei sine dilectione proximi, nec sola dilectio proximi sine dilectione Dei valet ad æternam beatitudinem. »

VERSUS 22.

Hæc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum.

Hæc cum dixisset, insufflavit.

1. — Albertus Magnus ait: « Spiritum a se pro-cedere significavit, per flatum, quem in discipulos direxit. » Per hanc igitur aspirationem et insufflationem, naturam Spiritus Sancti nobis insinuare voluit, qui ab ipso et a Patre equaliter procedit;

quia sicut homo aliquis in alium inspirans et insufflans, suum ei habitum et spiritum infundit, ita Pater et Filius se mutuo amantes, naturam et essentiam suam Spiritui Sancto communicant; et sicut habitus noster nobis est substantialis, ita quoque Spiritus Sanctus est ipsissima Patris et Filii essentia et substantia.

2. — S. Augustinus quoque a S. Thoma in *Catena* citatus, advertit quod: « Flatus iste corporeus substantia Spiritus Sancti non fuit, sed demonstratio per congruam significationem non tantum a Patre, sed etiam a Filio procedere Spiritum Sanctum. »

3. — Salmeron ait: « Ut olim Deus insufflavit spiraculum vite, ut fieret homo in animam viventem, ita idem insufflat animam peccato mortuam, ut vivat per Spiritum Sanctum. »

4. — S. Thomas quoque dicit quod, sicut prima animæ nostræ vita ab insufflatione originata fuit, ita quoque nunc eadem per eandem restauretur: « Insufflavit in faciem ejus spiraculum vite, quod prius homo depravit, scilicet vite naturalis, sed hoc Christus reparavit dando Spiritum Sanctum. »

Et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum.

5. — S. Bonaventura, *Serm. ut in hoc Dom.*, hoc loco exclamat: « O quam magna licentia, quod dicit: Accipite! O quam magna gratia, quod dicit: Non aurum, non argentum, sed Spiritum Sanctum. »

6. — S. Hieronymus hic quærit quoniam modo Christus S. Joanne teste, hodie in Apostolos suos infuderit Spiritum Sanctum, cum S. Lucas scribat quod illum post suam in celos Ascensionem pridem mittere promiserit? Dicit tamen quod in promptu sit ad hanc difficultatem congrua responsio, si consideretur id, quod S. Paulus dicit, nimirum varias esse hujus sanctissimi Spiritus divisiones. Scribit enim in I ad Corinthios, xii, 4: *Divisiones donorum sunt, idem vero spiritus*. Hodie igitur collegio Apostolico communicatus fuit, non secundum amplitudinem et latitudinem omnium gratiarum et donorum suorum, sicut in die Pentecostes, sed solum in ordine ad peccata remittenda. Theophylactus similiter ait: « Ad susceptionem Spiritus idoneos eos reddens; » mox tamen subiungit: « Dicendum autem, et quod potestatem quandam, et donum spirituale dedit eis, non ut mortuos suscitent et virtutes faciant, sed ut remittant peccata. »

7. — Chrysostomus quorundam refert opinionem, qui existimant hanc communicationem fuisse per modum dispositionis et preparationis ejusdem pro die Pentecostes: « Non Spiritum dedit, sed aptos eos ad susceptionem Spiritus per insufflationem construxit. » S. Thomas quoque hanc opinionem refert, et in illius probationem textum Danielis adducens, dicit: « Dicitur quod

« non potuit sustinere visionem Angeli; unde isti, « nisi preparati, non potuissent suscipere Spiritum Sancti adventum; sed tamen idem Chrysostomus dicit: Spiritus Sanctus datus fuit hic discipulis « non communiter ad omnia, sed ad aliquem effectum, ad dimittenda peccata; » priusquam enim sanctissimum hunc Spiritum in die Pentecostes mitteret, Apostolis suis dixit, *Act. Ap.*, i, 8: *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti*; ubi notandum quod dictio illa *supervenientis*, clare satis, ipsos jam de facto aliquod saltem hujus Spiritus donum accepisse indicat.

8. — S. Augustinus a Glossa citatus, Spiritum Sanctum semel in terra datum, et semel de celo missum fuisse dicit: *Factus est repente de celo sonus, tanquam adveniens Spiritus vehementis*; unde sequentem deducit moralitatem: « In terra, » inquit, « datur Spiritus, ut diligatur proximus; e celo » datur Spiritus, ut diligatur Deus. » Eadem quoque observatio a S. Gregorio, *Hom. xxvi in Evang.*, his verbis adducitur: « Cur prius in terra » discipulis datur postmodum, de celo mittitur, « nisi quia duo sunt precepta charitatis, dilectio videlicet Dei, et dilectio proximi? In terra datur Spiritus, ut diligatur proximus, e celo datur Spiritus, ut diligatur Deus. »

VERSUS 23.

Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.

1. — Jure merito Apostolus, *Rom.*, iv, 25, dicit: *Resurrexit propter justificationem nostram*, siquidem tametsi verum sit quod Saluator noster captivitatis nostræ lytrum seu pretium, in die Veneris super mensa Crucis prompte exsolverit, nosque proinde justam causam habeamus, ut nos erga Christi crucifixi effusus sanguinem debitores esse agnoscamus, cum in virtute illius chyrographus debiti, quo divinæ justitiæ obstricti eramus, perfecta litura deletus fuerit; sciendum tamen est, hanc satisfactionem nonnisi hodie applicatam nobis fuisse, quando eadem in Sacramento Penitentiae, hodie instituto, deposita fuit. Enimvero mira res esse videtur, si consideremus, quod Christus non Pilatus, nec carnifices, non Hebræi crucifixerint, cum veritas sit infallibilis, id quod a Davide, *Psal.* cx, 10, dicitur: *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. Neque enim flagella ipsum ausu fuissent percutere, nec lancea vulnerare, nec perforare clavi, nec spine eum pungeret, nisi hisce omnibus nostra se peccata adjunxissent, *Isa.*, lxxv, 5: *Vulneribus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra*; et tamen Redemptor noster adeo erga nos benignus et clemens extitit, ut mox, ut a mortuis resurrexit, nequaquam sese peccatoribus, tanquam crucifixoribus suis,

infestum aut iratum ostenderit, sed potius magnis illos beneficiis adauxerit; tametsi enim ipse ab iisdem graviter læsus fuisset, ipsi tamen resurgenti, nihil adeo curæ fuit, quam ut aliquem ipsos in amicitiam et gratiam suam restituendi modum advenire posset; cumque nos ad nihil adeo conati fuimus, quam ut necem ei crudelissimam inferimus, ipse e contra, postquam a mortuis resurrexit, nihil adeo sollicitè efficere curavit, quam ut nobis vitam et salutem largiretur æternam. Incognitus Carmelitanus Michael de Ayguanis Bononiensis verba illa: *Hæc est dies, quam fecit Dominus, quæ resurrectioni adaptantur*, ita exponit: « Hæc die a servitute peccati redempti sumus, et nobis restituta est hereditas æterna. »

2. — Salmeron causam et mysterium exponit, ob quod increata et incarnata Sapientia, hanc a peccatis absolventi potestatem in die Paschæ conferre voluerit; dicit enim: « Pulchre in die Paschæ post resurrectionem hoc Sacramentum instituit, non solum ut intelligamus illos recte Pascha celebrare, qui a peccatis mundantur, verum etiam ut intelligant peccatores, qui volunt per Sacerdotes absolvi, oportere esse prius a morte excitatos peccati; per virtutem contritionis extincti, aut saltem ita esse per penitentiam talem, etsi minus perfectam, quam Theologi attritionem vocant, dispositos ac preparados, ut salubriter et cum fructu absolutionem valeant recipere. »

3. — Chrysostomus, *Hom. lxxxv in Joann.*, supremam hanc Apostolis delegatam potestatem considerans, hanc adducit similitudinem: « Quemadmodum Rex prefectos mittens, ut in carcere rem reos intrudent et ut liberent potestatem præbet, ita Jesus discipulos dimittens, hac munit auctoritate. » Verum quidem est, quod Christus apud S. Matthæum, xviii, 18, diu ante Apostolis dixerit: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt, etc.* Verumtamen eo in loco illis hanc potestatem solum promisit, nunc vero illos in hujus potestatis possessionem realiter immitit, ad eum modum, quo Princeps aliquis quempiam ad munus aliquod militare eligit, cuius tamen muneris patenter, et actualem administrationem suo tempore, quod scilicet munus illud exercere debuit, committit.

4. — Vide Sacerdotum dignitatem, » inquit Theophylactus, « quod divina sit; Dei enim est remittere peccata; sic illi igitur honorandi sunt, » ut Deus; nam quamvis indigni sunt, quid hoc? Divinorum donorum ministri sunt, et gratia operatur per eos, sicut et per asinum Balaam locutus est, non enim indignitas nostra gratiam prohibet. » Cajetan potestatem hanc Deo a nobis, tanquam illius ministri, directe in acceptis referendam esse dicit: « Mirabilis est facultas hæc, utpote soli Deo propria, quocirca ne intelligeremus

« auctoritative dimitti peccata; remittantur eis, ut vis et efficacia remissionis explicaretur non in discipulis, sed in Deo remittente. »

5. — Porro veniam hanc et remissionem peccatorum, non pro nostro libitu et arbitrio, sed conformiter ad solius Dei voluntatem exequi debemus; siquidem opus quoque est, ut voluntas penitentis per debitas dispositiones ad eandem concurrat. Unde Albertus Magnus primo dicit: « *Quorum remisistis* per vos vel per successores, » postea subiungit: « Quos dignos remissione judicaveritis, » duobus videlicet clavibus, scilicet potestatis et jurisdictionis. » Quot enim sunt, qui seipsos hac remissione indignos esse ostendunt, eo quod proximam a se peccandi occasione submovere nolint, vel se non conantur vincere, acceptam condonando injuriam, vel famæ aut facultatum injuste ablaturam restitutionem facere renunt, vel prava consortia, et alia similia obstacula deserere detrectant? Quid autem adversus horum obstinationem et duritiam claves proderunt?

6. — Advertendum porro hic est, quod Christus nec tempus, nec locum, nec qualitatem personarum limitet, nec se ad certam peccatorum speciem aut numerum, nec ad tot vias adstringat, et non amplius, sed absolute dicat: *Quorum remisistis peccata, etc.*, quia nullus est peccator, quantumvis impius sit, qui non quovis tempore et loco absolvi possit, dummodo ipsemet Sacramento obicem non ponat.

7. — Per unicam insufflationem, hanc Apostolis potestatem contulit, sicut omnium catenarum dissolutionem: *Quos delictorum catena constringit*, duobus hisce verbis: *Absolve te*, alligavit; voluit etiam hanc jurisdictionem in Ecclesia sua, suis successoribus per insufflationem conferri, non obstante quod peccata nostra ipsi magno vite et sanguinis sui pretio constiterint, ut illos, qui hoc sacramentum administrandum habent, doceat, quod vita gratiæ, penitentibus cum charitate et amore insinuari, et spiritum compunctionis iis infundendo, benigne recipi debeant.

Remissiones.

a. — *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, etc.* In ipsa sacratissima resurrectionis die qua Christus a mortuis resurrexit, sacramentum resurrectionis hominum Christus instituit; quid enim aliud est Sacramentum Penitentiae ac peccatorum confessionis, quam sacramentum quo homines ex peccati morte ad vitam gratiæ resurgunt? Omnes Doctores sacri honoratissima certamini Sacramenti hujus conglomerant, deprimuntque epitheta et præconia. S. Laurentius Justinianus omnem quantumvis Nesloris eloquentiam, hujus Sacramenti gloriæ atque encomiis deprimendis, longe statuit imparem esse: « Nemo valet Sacramenti hujus